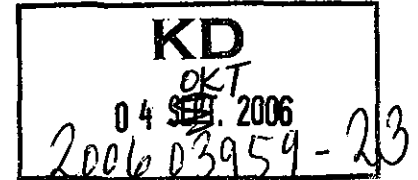

Norsk institutt for
kulturminneforskning

Kunnskapsdepartementet
v/Rolf L. Larsen
Pb. 8119 Dep
0032 Oslo

Deres ref: 200603959
Vår ref: 896/06/50/ÅDa
Sted: Oslo
Dato: 03.10.2006

Høringsuttalelse NOU 2006:8 Kunnskap for fellesskapet. Universitetsmuseenes utfordringer

Generelle betraktninger

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) har nær kontakt med universitetsmuseene og har interesser innenfor en rekke av de samme kulturhistoriske fagene, særlig arkeologi, kunsthistorie, konservering og restaurering og allmenn kulturhistorie. NIKU har distriktskontorer i alle byene med universitetsmuseer og vi samarbeider med alle disse, i større eller mindre grad. Men det har også vært situasjoner hvor det har vært konkurranse, og dette vil trolig også være tilfelle i fremtiden. I motsetning til de enkelte universitetsmuseene er NIKU landsdekkende og har kunnet gjøre en del erfaringer og observasjoner av likheter og forskjeller mellom dem. Vi vil benytte anledningen til å knytte noe av dette til gjennomgangen av NOUen.

Vi hilser NOUen velkommen og vil generelt gi uttrykk for tilfredshet med utvalgets gjennomgang av virksomheten ved de fire universitetsmuseene og de konkrete anbefalingene som fremmes. Innledningsvis beskrives universitetsmuseenes samfunnsmessige ansvar. Dette ansvaret kan med full rett sammenlignes med ansvaret til nasjonalmuseer i svært mange land. Fordi ansvaret i Norge er splittet opp på fire forskjellige museumsinstitusjoner, er utfordringene i Norge i stor grad å få til samarbeide og kommunikasjon på områder som er av nasjonal viktighet. Oppsplittingen i Norge har en historisk forklaring og kan virke komplisert for utenforstående. At det på kulturminneområdet er et hundre år gammelt forvaltningsskille mellom Riksantikvarens og universitetsmuseenes arbeidsområder gjør det ikke enklere. På den andre siden gjør oppsplittingen på fire museer at det er rom for stor grad av tilpasning til regionale forhold, og mulighetene for originale og nytenkende tiltak innenfor virksomhetsområdene er gode.

Et institutt i Miljøalliansen

NIKU hovedkontor Storgata 2 Postboks 736 Sentrum 0105 OSLO Telefon: 23 35 50 00 Telefax: 23 35 50 01	NIKU Distriktskontor Gamlebyen Storgata 2 Postboks 736 Sentrum 0105 OSLO Telefon: 23 35 50 00 Telefax: 23 35 50 01	NIKU Distriktskontor Nedre Langgate 30 D Postboks 570 Sentrum 3101 TØNSBERG Telefon: 33 33 41 60 Telefax: 33 31 61 86	NIKU Distriktskontor Dreggsalm. 3 Postboks 4112 Dreggen 5835 BERGEN Telefon: 922 89 252 Telefax: 55 23 05 19	NIKU Distriktskontor Kjøpmannsgt. 25 7013 TRONDHEIM Telefon: 73 59 22 42 Telefax: 73 59 21 10	NIKU Distriktskontor Polarmiljøsentret 9296 TROMSØ Telefon: 77 75 04 00 Telefax: 77 75 04 01

Utredningens oppdeling i universitetsmuseenes virksomhet i bevaring, formidling, forskning og forvaltning er hensiktsmessig. Vi vil nedenfor berøre alle disse områdene, men legge spesiell vekt på bevaring, forskning og forvaltning.

Universitetsmuseene som samfunnsinstitusjoner

NOUens anbefalinger under dette punktet er viktige og helt sentrale. Imidlertid er det vår oppfatning at det i kapittel 3.5, Universitetsmuseenes utfordringer, legges noe for stor vekt på aspektet materiell kulturhistorie og samarbeide med andre museer. Med universitetsmuseenes sterke vekt på forskning er det også naturlig å styrke samarbeidet med universitetene for øvrig og andre FoU-institusjoner med sikte på å utvikle kunnskap basert bl.a. på de historiske materielle levningene. Det er naturlig å se på disse museene som de ledende til å formidle slik kunnskap til samfunnet.

Samlinger og samlingsforvaltning

Dette er en sentral oppgave for universitetsmuseene, og NIKU er glad for at det i utredningen blir lagt vekt på behovet for å bedre oppbevaringsforholdene, utvikle konserveringskompetansen og -kapasiteten og digitalisere samlingsmaterialet. NIKU har med landets største malerikonserveringsatelier og omfattende undersøkelses- og konserveringsvirksomhet, både i atelier og på de enkelte kulturminnene, en god innsikt i problematikken rundt oppbevaring, dokumentasjon, konservering og restaurering. Det er naturlig med et samarbeid med universitetsmuseene på områder som forskning og faglig utvikling

NIKU har etter forskriftene til Lov om kulturminner ansvaret for arkeologisk granskning for en del av de automatisk fredete kulturminnene og har avleveringsplikt for gjenstander og annet oppgravd materiale til de arkeologiske landsdelsmuseene (AmS og de fire universitetsmuseene). Det er viktig at det blir lagt føringer fra den sentrale kulturminneforvaltningen for å sikre forutsigbarhet og generelle standarder i forhold til hvilket materiale som blir tatt hånd om og dokumentasjonen av dette i museene. Dette berører museenes innsamlingspolitikk. Denne er blitt gjenstand for utredningsarbeid ved enkelte av universitetsmuseene (ref. Innsamlingspolitikk for samlingene ved Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo dat. 17. mars 2006), og NIKU har kommentert denne overfor Riksantikvaren. Det bør også legges føringer som sikrer tilgjengelighet til avlevert materiale ved fremtidig bruk i forskning, formidling og forvaltning.

Formidling

NIKU ser de anbefalte tiltakene for styrking av formidlingsvirksomheten som gode og hensiktsmessige. Det er likevel inntrykket at de utfordringer som knytter seg til å drive museum som en aktiv kulturfaktor i dagens samfunn krever et mer grunnleggende arbeid med å utvikle bærende visjoner for hvordan museene kan erobre en slik posisjon. Når det gjelder ønsket om økt samarbeid må dette selvsagt også gjelde samarbeide med NIKU. Slikt samarbeid har allerede vært gjort ved en rekke tilfeller, men dette må også styrkes. De arkeologiske utgravninger i middelalderbyene, i kirker, klostre og annet som NIKU har ansvar for gir resultater som i høyeste grad egner seg for formidling gjennom museumsutstillinger og nettpresentasjoner. Mulighetene for NIKU til selv å drive formidlingsvirksomhet har vært begrensede, bl.a. pga. økonomiske rammer og sentrale føringer for hva som skal inkluderes av formidling i

utgravningsbudsjetter finansiert av tiltakshaver. Uansett vil selve den fysiske presentasjonen av gjenstander og andre funn måtte være forbeholdt museene.

Forsknings og utviklingsarbeid

Utvalgets oppdeling av relasjonene mellom museene og FoU-arbeid synes fornuftig. Ut fra NIKUs synspunkt er det spesielt viktig at museenes gjenstander og annet funnmateriale, samt dokumentasjon er godt tilgjengelige for forskning, også fra eksterne. Også anbefalingene synes fornuftige. Samarbeid om forskning mellom museene, universitetsinstituttene og forskningsinstitutter som NIKU er viktig og vil kunne øke kvaliteten. NIKU har spesielt ønske om utvidet samarbeid om forskning og utvikling når det gjelder de fagområdene der vi har forvaltningsansvar, men også på andre områder, som konservering, kulturmiljø og landskapsforskning og forvaltning. NIKU har svært gode erfaringer med å krysse grensene for natur og kulturhistorie og vil anbefale at dette styrkes for museenes del.

Kulturminneforvaltning

Utvalgets anbefalinger for styrking av universitetsmuseene når det gjelder forvaltning virker fornuftige. En rekke av disse punktene er også relevante for NIKU som ansvarlig for deler av kulturminneforvaltningen. I pkt. 7.1 kommer utvalget inn på ansvarsfordelingen mellom aktørene i kulturminneforvaltningen. NIKU savner et bedre samarbeid om faglige programmer for ansvar som p.t. ikke ligger inn under universitetsmuseene. Også punktene om integrering av formidling og om forsknings og utviklingsarbeid er viktig for NIKU (sml. punktet formidling og FoU ovenfor). Ønsket om etablering av faglige kompetansenettverk ønskes velkommen. Norge har begrensede fagressurser innen en del fagområder, og det er viktig at disse blir utnyttet til beste for kulturminnevernet og kunnskapsutviklingen.

I utvalgets mandat heter at: *"Utvalget skal vurdere, utrede og foreslå tiltak i forhold til [...] universitetsmuseenes ansvar innenfor kulturminneforvaltningen..."*. NIKU mener dette burde innebære en inngående vurdering av universitetsmuseenes rolle og ansvar som forvaltningsinstitusjon i henhold til forskrift om faglig ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven. Dette er ikke gjort av utvalget, noe NIKU ser som en stor mangel. I henhold til gjeldende forskrift om faglig ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven forestår landsdelsmuseene innenfor sine definerte geografiske ansvarsområder alle forvaltningsrelaterte (kml § 8 1.-2. og 4 ledd) arkeologiske utgravninger med unntak av visse typer automatisk fredete kulturminner fra middelalder, hvor NIKU er rette myndighet (jf forskriftene §§ 2 og 4). Bakgrunnen for denne ordningen er i hovedsak at forvaltningen av arkeologiske kulturminner skal være kunnskapsbasert. NIKU er enig i at dette er en viktig premiss for forvaltningsavgjørelser og undersøkelser i henhold til kulturminneloven § 8 og 11, men savner en vurdering fra utvalget i hvilken grad dette best sikres gjennom en videreføring av dagens ordning. En slik vurdering savnes ikke minst sett i lys av utvalgets gjennomgang og vurdering av universitetsmuseenes forskningsfaglige kompetanse og profil i utredningens kapittel 6, og museenes tilknytningsform til Universitetene i utredningens kapittel 8.

Arkeologifaget har de siste 10-15 årene vært i sterk utvikling både med hensyn til styrket og fornyet forskningsfaglig kunnskap, flere utdannede arkeologer med forskningsfaglig kompetanse og etablering av flere større fagmiljø. Det er ikke lenger slik at hovedtyngden av den

arkeologiske forskningsfaglige kompetansen sitter på universitetsmuseene. Universitetsmuseene vil derfor heller ikke alene kunne utarbeide fullverdige faglige programmer, slik utvalget anbefaler. Dette er sammen med forvaltningsrelaterte arkeologiske utgravinger av svært stor betydning som grunnlag for ny forskningsbasert kunnskap om fortiden, og burde tilsi større grad av åpenhet for at ulike kompetente fagmiljø kan stå for gjennomføringen av arkeologiske utgravinger.

NIKU ser det derfor som nødvendig at det igangsettes et arbeid for å utrede konsekvensene av å etablere et mer åpent konkurrerende system mellom faglig kvalifiserte forskningsinstitusjoner for gjennomføring av alle arkeologiske utgravinger i henhold til kulturminneloven § 8 1.-2. og 4. ledd. Et slikt arbeid må avklare problemstillinger knyttet til likeverdige økonomiske rammevilkår mellom de ulike forskningsinstitusjoner, grad av institusjonsmessig uavhengighet og grad av faglig kompetanse og kapasitet til vurdering og kontroll hos dispensasjonsmyndighet. NIKU ser det som avgjørende viktig at det ved et mer åpent konkurrerende system foreligger reelt likeverdige rammevilkår for de institusjoner som på faglig grunnlag er kvalifisert til å forstå arkeologiske utgravinger.

NIKU vil ikke ta standpunkt til universitetsmuseene tilknytningsform, men heller generelt legge vekt på behovet for samarbeid, samt på rettfærdig og ressursbesparende konkurranse der dette er aktuelt.

Vennlig hilsen

Carsten Paludan-Müller

for Carsten Paludan-Müller
Adm. direktør